

Wangaluka

– lyset er brudt frem

AF BENT TAGE NIELSEN

Wangaluka

Lyset er brudt frem

af Bent Tage Nielsen

l o h s e

Indhold

- 7 Wangaluka – lyset er brudt frem
- 11 Jeg har tabt en lagkage
- 12 Fra Bjerringbro til Yllebjerg
- 19 Den stråtækte skole i Yllebjerg
- 24 Juletræ i Yllebjerg
- 27 Syv år for Rakel
- 29 Kejser Vilhelm og andet godtfolk
- 37 De fem svære år
- 44 Forbindelsen til Ranum
- 47 Min ungdomstid
- 57 Eskildstrup
- 62 Kolonien Filadelfias Diakonskole
- 69 Fjellhaug
- 79 England og udrejse
- 91 Nyt sprog og nye udfordringer
- 96 Usoke
- 100 Folk og fæ i Usoke
- 105 Hverdagen i Usoke
- 123 Nye udfordringer i Kitunda
- 141 Kitunda Hospital
- 147 Vækkelse

158	Da Inger blev syg
163	Hjemme i Danmark
167	Præst i folkekirken
171	Strandby – Farsø
174	Dorf og Dronninglund
179	Børkop
181	Rejsepræst og feltpræst
184	Overvejelser om mission og diakoni
190	Om at miste ... og at finde

Wangaluka

– lyset er brudt frem

I Afrika hilser man godt og grundigt på hinanden – det tager tid og kan være lidt indviklet for os vesterlændinge, der spiser hinanden af med et hurtigt »hej«. Men den går ikke i Unyamwezi, syd for Victoriasøen, hvor man taler det smukke bantusprog kinyamwezi. Her hilser man om morgenen hinanden med ordet *wangaluka*. Det betyder: Lyset er brudt frem.

Det var i dette område, at den berømte missionær og opdagelsesrejsende dr. Livingstone færdedes. Han boede i nogle måneder sammen med journalisten Henry Morton Stanley på handelspladsen Kwihara syd for byen Tabora (Det var Stanley, der hilste missionæren med de berømte ord: »Dr. Livingstone I presume«). Efter Livingstones død i 1873 blev der i England oprettet missionselskaber, som ville bringe evangeliet til de egne, Livingstone havde gennemrejst – således også Unyamwezi. Livingstone havde selv været udsendt som missionær af London Missionary Society (LMS). LMS begyndte et arbejde syd for Tanganyika-søen, men da det var vanskeligt at komme derned, oprettede man en station i Ujiji på søens Østbred ca. 1.200 km fra Det Indiske Ocean.

På rejsen mod Ujiji gjorde de første udsendinge fra LMS op-

hold i Urambo, hvor de mødte den store høvding, Mirambo – det var ham, ovennævnte Stanley havde kaldt Østafrikas Bonaparte. Han var en stor kriger og havde en hær af frygtede krigere – *warugaruga* – som pyntede sig med deres dræbte fjenders afskårne penisser – intet under, at de var frygtede. Mirambo var berømt for sine røvertogter og fór frem med hurtighed og grusomhed. Mirambos navn betyder »lig« og hentyder til, at han yndede at gå sig en tur hen over de slagte fjenders lig.

Mirambo's værste fjender var de arabere, som havde slået sig ned i hans rige. De grundlagde byen Tabora i 1846, der indtil vor tid er meget præget af mødet mellem islam, kristendom og den gamle hedenske religion.

Mirambo tog dog venligt imod LMS-folkene og udspurgte dem om deres hensigter. Han foreslog, at en af de besøgende kunne blive i Urambo og begynde et missionsarbejde i Mirambos by. Det kunne desværre ikke lade sig gøre, men de lovede Mirambo, at de senere ville sende missionærer til hans land. Dette møde fandt sted i 1878, og allerede året efter besluttede LMS at åbne en missionsstation i Urambo. Den første missionær på stedet var lægen Ebenezer J. Southorn, som virkede her, indtil han kom ud for en vådeskudsulykke i 1882 og døde af koldbrand.

LMS arbejdede på stedet i 19 år, uden at nogen blev døbt. I 1897 bad LMS Brødremenighedens mission om at overtage missionsstationen i Urambo. Den sidste LMS-missionær i byen hed Shaw, og han overdrog missionsarbejdet til Brødremenigheden den 2. januar 1898.

En af bærerne på de rejser, som Brødremenighedens første

missionær, Rudolph Stern, foretog i området, hed Kipamila, og han kom fra Urambo. Jeg har kendt ham – han døde nemlig så sent som i 1965.

Kipamila var som sagt bærer for missionær Rudolph Stern. Da de en aften slog lejr ved floden Mabunguru holdt Stern andagt for sine bærere og fortalte dem om Jesus. Kipamila har fortalt mig, at han mange gange i sine drømme havde set Jesus som en lysende skikkelse. Men den aften ved Mabunguru brød lyset frem for Kipamila – der blev lyst omkring ham, og han kom til tro.

Kipamila og hans kone, Kitambi, begyndte straks at gå til dåbsoplæring hos de missionærer, de havde ledsaget. Og påskedag, den 12. april 1903, blev de som de første døbt under det store mango-træ i Kitunda. Deres dåbsnavne blev Johannes Kipamila og Maria Kitambi. Det fortælles, at da de var blevet døbt, kom mange andre, som havde hørt evangeliet, også til tro. Og Johannes fortsatte med at fortælle om den lysende skikkelse, han havde set i natlige syner, og som han vidste var Jesus Kristus.

Da den danske LM-missionær Søren Ibsen – som senere blev biskop i Brødrekirken – kom til Kitunda i 1933, blev han modtaget af den gamle evangelist Johannes Kipamila. Og da vi – min hustru Inger og jeg – 30 år senere flyttede til Kitunda blev også vi modtaget af denne nu *meget* gamle evangelist – ja, faktisk var han så gammel, at han som dreng selv havde set den store høvding, Mirambo, og denne døde vel at mærke i 1884. Da følte også vi historiens vingesus – og at lyset fra Gud var brudt frem.

I 1965 brækkede Johannes sit lårben, og jeg måtte køre den stakkels mand 150 km til Sikonge Hospital, hvor han døde efter

få dage. Men den gamle evangelist blev ved at fortælle alle, der kiggede ind til ham, om Jesus. Han forblev et vidne til det sidste.

Hans grav er på kirkegården i Sikonge. Og mens jeg var bibelskolelærer i denne by, tog jeg altid de nye elever med hen på kirkegården og viste dem Kipamilas opstandelsessted.

Jeg har tabt en lagkage

Det har hidtil hørt til et af mit livs hemmeligheder, at jeg engang som diakonelev kom til at tabe en flødeskumslagkage ned bag en radiator i Kolonien Filadelfias festsal – og jeg sagde det ikke til nogen, så den er der måske endnu.

Ja, sådan kan jeg passende præsentere mig selv. En, som ikke er bedre end andre, men som fik en fin flødeskumslagkage til at glide ned bag en flad radiator. Men det var altså ikke med vilje! Jeg er også en gammel landmand, der stadig synes, at en ganske almindelig ko er en herlig skabning med smukke øjne og en blød mule. En ganske almindelig landmand, som fik en måske lidt ualmindelige livsbane med missionsskoleuddannelse, sprogstudier i England og Tanganyika (det nuværende Tanzania) og i alt 17 år i tjeneste for Brødremenighedens Danske Mission, hvor jeg sluttede i 2002 – det vil sige for allerede meget længe siden.

Ja, og ikke at forglemme andre 17 år som lærer på Børkop Højskole og mere end 10 år som præst i folkekirken og som rejsepræst i Indre Mission – det meste af mit arbejdsliv som underviser på bibelskoler i Danmark og Norge – og de sidste arbejdsår mellem 1997 og 2002 på en bibel- og præsteskoole i Tanzania, hvor jeg desuden fik til opgave at undervise i Gammel Testamente på den lokale high school, som hører under Brødrekirken i Vesttanzania.

Fra Bjerringbro til Yllebjerg

Men lad mig begynde med begyndelsen.

Jeg blev født i lærerboligen ved Bjerringbro Kommuneskole – også kaldet Nordre Skole – den 11. februar 1933. Her var min far lærer fra 1931-1936. For at jeg ikke skulle blive væk i den store by fik jeg hurtigt lært at sige: Bent Tage Nielsen, Bjerringbro Kommuneskole.

Det første, jeg kan huske, er, at jeg faldt i Gudenåen. Min barnepige var gået med mig ned til åen, hvor nogle store drenge slog smut. Det ville jeg også prøve, men jeg glemte at slippe stenen og røg sammen med den på hovedet i åen.

De store drenge fiskede mig op som en anden torsk, mens barnepigen løb hjem og fortalte min mor, hvad der var sket. Mor cyklede derned og fik mig med hjem, og jeg husker endnu, at jeg lå til tørre på divanen derhjemme indpakket i et brunternet tæppe.

Efter sigende var jeg ikke særlig artig som dreng. Min faster, Tinne, har i hvert fald mange gange sagt til mig: »Du kan tro, du var slem.« Det sidste inkluderede slagsmål med andre drenge, men desværre også, at det var en prøvelse for mine forældre at have mig med i kirke.

Helt galt gik det første gang, jeg var med til et søndagsskolestævne i en skov ved Bjerringbro. Det står lyslevende for mig, at jeg samlede en tom sodavandsflaske op og gav en anden dreng et ordentligt gok oven i hovedet med den. Min far cyklede hjem med mig, og der var vist almindelig forargelse over tredjelærerens uopdragne treårige søn.

Om det var derfor mine forældre flyttede til Yllebjerg i 1936, ved jeg dog ikke. Men det er muligvis derfor, at jeg på trods af flere forsøg altid har følt mig ganske uegnet til at være søndagsskolelærer.

Når jeg derimod havde opført mig godt som barn, fik jeg lov til at røre en æggeblomme med sukker – det var før salmonellaen – og det smagte herligt.

Men det var nu ikke ret tit, jeg fik røræg.

Jeg kan også huske, da min far første gang tog mig med i biografen i Bjerringbro, hvor vi så en film med Fyrtårnet og Bivognen – det må have været i 1936.

Samme år var jeg med på skoleudflugt til Fanø og husker stadig færgeturen og de hestetrukne badehuse. Jeg kom først til Fanø igen i 2006, men da var de hestetrukne badehuse der vist ikke mere.

Jeg husker ikke mange mennesker fra Bjerringbro, men dog førstelærer Andersen og hans datter, og så frk. Lindegaard, som vistnok var en noget skrap lærerinde. Andenlæreren hed Søren Mulvad, og mine forældre havde forbindelse med familien Mulvad i flere årtier. Jeg husker også malermester Vindum og frue

*Min mor og far
fotograferet på min
dåbsdag den 11. juni
1933. Selv ligger jeg
og sover i barnevog-
nen i baggrunden.*

og deres to sønner, Hans og Aage – i korte bukser og sportsstrømper – et par store drenge, som jeg beundrede meget.

I Bjerringbro fik vi også besøg af fars brødre, Carl og Aksel, som legede med mig og drillede deres storebror – og beundrede min søde mor.

Min bedste legekammerat hed Gunnar og boede i et hus tæt ved skolen. Han døde i en færdselsulykke som 19-årig. Det hørte jeg mange år senere, da jeg i nogle måneder arbejdede på Bjerringbro Maskinfabrik.

Jeg husker endnu, at Gunnar stod i et vindue og vinkede farvel, da vi kørte ud af byen for at flytte til Yllebjerg, hvor far var ansat fra 1. september 1936 til foråret 1947.

Vi havde vores hund – Leif – med. Den var i bur, mens vi kørte ad de støvede landeveje til Yllebjerg Skole 11 km øst for Holstebro i Hodsager Sogn – skolen var stråtækt, og vi boede i den ene ende af skolebygningen.

Det viste sig senere, at det var lidt uheldigt, at hunden hed Leif. For en søndag kom far hjem fra kirke og fortalte, at der havde været barnedåb, hvor en lille dreng var blevet døbt Leif.

Far var i øvrigt distriktskirkesanger og troede vist, at det var for at drille ham, at præsten sommetider foretrak Laubs melodier, så han måtte i gang med noderne og violinen for at være klar, når han skulle synge til bryllupper, begravelser eller gudstjenester. Han var meget flot, når han som kirkesanger kom i en såkaldt »diplomatfrakke« selv om den med tiden fik et lidt grønligt skær.

Jeg oplevede visse sproglige udfordringer, da vi flyttede til Yllebjerg fra storstaden Bjerringbro. Det varede for eksempel længe, inden jeg fandt ud af, at »æ Yllebjergoermand« var ejeren af Yllebjerggård, også kaldet Over Yllebjerg, som ligger ved engen og Storåen syd for Yllebjerg Bakkeø.

Jeg blev også meget vred over, at nabosønnen, Børge, kaldte min far for »æ degn«, selv om han vitterlig hed Albert. Desuden kaldte han min mor for »æ degnku'en«. – Ja, og så tabte Børge mig også engang i en grøft fyldt med vand. Men vi blev nu meget fine venner alligevel.

Hans forældre var vores nærmeste naboer, Marinus og Petra. Jeg husker, at jeg var med dem i mosen for at grave tørv – udstyret

med en kvartliters mælkeflaske, som jeg havde medbragt fra Bjer-ringbro, hvor jeg også havde været udsat for det meget positive at være med min mor hos slagteren, som forærede mig en rød pølse – umh.

Først i 2007 fik jeg igen foræret en rød pølse, denne gang hos slagter Aalbæk i Farre – det er ham med den lufttørrede og håndsaltede bacon. Det er for øvrigt den bedste, der kan fås i kon-geriget!

Mors forældre boede i Hyllebjerg i Vesthimmerland, så det var et lidt morsomt navnesammenfald, at vi kom til at bo i Yllebjerg Skoledistrikt, som var navngivet efter bakkeøen Yllebjerg, der dog kun er 42 meter over havet.

Vi små drenge syntes imidlertid, det var et vældigt bjerg. Øverst på bjerget lå Tommeltotten, vistnok en gravhøj, hvis oprindelse ifølge legenden skyldes, at bjergmanden fra Yllebjerg engang aflagde et besøg hos Linnebjergmanden. Men Yllebjergmanden glemte sin vante hos kollegaen i Linnebjerg ved Ikast. Denne fyldte så jord i vantens tommeltot og kylede den til Yllebjerg, hvor jorden blev rystet ud og dannede den lille høj, Tommeltot, på Yllebjerg Bakke.

På grund af den særlige boform i et hus med stråtag og med direkte forbindelse til en skolestue var min mor altid bange for, at vi skulle få lus. Det fik vi nu aldrig – og det gjorde de andre børn vist heller ikke. Nu havde min mor jo ikke læst i Videnskab.dk, at det faktisk er sundt at have hovedlus.

Pointen er, at mennesker med hovedlus opbygger en slags for-svar mod de farligere kropslus, som bærer på dødelige sygdomme

som tyfus og pest Men det vidste min stakkels mor ikke, og vi blev derfor skuret og skrubbet i sæbevand, især hvis vi skulle besøge mors forældre, Andrea og Jens Peter Jensen i Vestrups Minde i Hyllebjerg. De havde været fattiggårdsbestyrere i Ranum i mange år, og hvad min mormor ikke vidste om utøj, var ikke værd at vide.

Mens vi boede i Yllebjerg blev stråtaget fornyet på sydsiden. Under arbejdet faldt tækkemandens dreng ned fra taget. Han kom dog ikke på skadestuen, men fik en sukkerknald med kamferdråber af min mor. Man brugte kamferdråber mod mange lidelser, for eksempel tandpine. Det var jo ikke almindeligt at gå til tandlæge. Desuden hed det sig, at tandlægen i Holstebro var ganske forfærdelig grusom.

I Holstebro kunne man også blive klippet – i en frisørsalon med spytbakke på gulvet. Senere blev jeg klippet af Kra' Madsen i Nørholm – det kostede en krone, men så blev man også blæst i nakken med en cykelpumpe. Som de fleste mandfolk brugte Kra' Madsen både skråtobak og kardus.

På den tid havde alle ordentlige mennesker en æske cerutter stående. Min far havde aldrig selv røget, og hans brødre bevidnede, at det var rigtigt nok, men de føjede så til, at far derimod engang havde købt øl i Brugsen i Rønbjerg på bedstefars regning. Far blev nu ikke forfalden af den grund, og jeg har aldrig set en pilsner i mit barndomshjem.

Men gæsternes cerut- og cigaraske blev omhyggeligt samlet i et stort askebæger. Siden kom ovennævnte Kra' Madsen, som også var mælkekusk, og tømte askebægeret i sin kardus, det vil sige

groftskåret tobak smurt ind i – troede jeg – tjære. Det kunne holde en mælkekusk på benene selv i 20 graders kulde i krigsvintrene.

Når Kra' Madsen, der egentlig hed Kristen Madsen, om vinteren kom kørende med slæde forspændt to heste og med en masse mælkejunger om bord, så lignede han et rigtigt mandfolk. Han var iført stor kørekappe og reb om maven, og på hagen havde den saftige kardus efterladt tallet 111 Og jeg tænkte: »Bare jeg dog en dag kunne blive mælkekusk.«

Men nu er kardusen dømt ude, og hvad er der så ved det? Og mælkekusk kan man slet ikke blive – ikke engang matros, for de kaldes nu skibsassistenter, og det er der ikke megen romantik ved.